

МЕТАДЫЧНЫЯ АСНОВЫ ВЫХАВАННЯ Ў СПАДЧЫНЕ КІРЫЛЫ ТУРАЎСКАГА

М. В. Прыбыш, Г.І. Тоцікава
УА МДПУ імя І.П. Шамякіна

Распаўсюджванне хрысціянства, зацвярджэнне новай карціны свету і сістэмы каштоўнасцей заканамерна суправаджалася распрацоўкай канкрэтных шляхоў і сродкаў духоўна-маральнага ўдасканалення асобы. Сярод метадаў выхавання ключавое месца ў педагагічнай спадчыне Кірылы Тураўскага займаў метады пераканання.

Павучанні, словы, малітвы тураўскага мысліцеля былі накіраваны на тое, каб сфарміраваць ў чалавеку імкненне стаць высокамаральнай асобай. Кірыла казаў аб тым, што менавіта праз пазнанне навакольнага свету з боку веры, праз падаўленне ў сабе грахоўнасці, цялеснага пачатку індывід можа прыблізіцца да ідэалу маральнасці. Мысліцель пераконваў, што маральны чалавек мае розум праўдзівы, разважаючы [1, с. 193]. Кірыла прызываў: “Давайте не просто проговорим языком, написанное произнося, но, с рассуждением вчитавшись, постараемся делом исполнить это” [1, с. 193]. У творах тураўскага златавуста неаднаразова звяртаецца ўвага на тое, што далучэнне да ведаў не толькі робіць здабыткам індывіда пэўную сістэму каштоўнасцей і маральных нормаў, але таксама і прабуджае ў ім жаданне духоўнага росту.

Кірыла Тураўскі, пераконваючы чалавека прыняць строгую духоўную дысцыпліну, звяртаўся да яго пачуццяў і эмоцый. У “Аповесці аб беларызцу-чалавеку і аб манаству” філосаф упэўнівае: “Те, кто ради Господа оставит и отца, и мать, и имущество... сторицею примут, и жизнь вечную наследуют” [1, с. 208]. Аднак Кірыла са шкадаваннем адзначаў, што “не любят мирские люди этого держать” [1, с. 204].

Перакананне мяркуюе апасрэдаванае, праз пачуцці, уздзеянне на волю чалавека. Пры гэтым у індывіда павінна ўзнікнуць жаданне быць не горш, а ў чым-небудзь і лепей за іншых. Па гэтай прычыне тураўскі мысліцель у сваёй пропаведзі ўносіць і спаборніцкі кампанент; “...преуспевайте друг перед другом в алкании, и в бдениии, и в молитвах, и в трудах, чтобы не пришлось нам ослабевшим от объедения и пьянства, и плотских похотей, очутиться в адской пустыне и там быть растерзанными геенскими зверьми...” [2, с. 208].

Звяртаючыся да чалавека, Кірыла Тураўскі шырока выкарыстоўвае алегарычныя вобразы, як, напрыклад у “Прытчы пра чалавечую душу і цела”.

Такі прыём быў прызваны аказаць моцнае эмацыянальнае ўздзеянне на асобу. Па меркаванню І.П. Яроміна, евангельскі сюжэт ў “словах” і прытчах Кірылы Тураўскага, набываюць характар своеасаблівага лірычнага вершу ў прозе [2, с. 126].

Усходнеславянскія асветнікі ў якасці метада выхаваўчага ўздзеяння на асобу разглядалі прымяненне пакаранняў і заахвочванняў. Ідэя пакарання за благія ўчынкі прасочваецца практычна ва ўсіх творах Кірылы Тураўскага. Так, напрыклад, у “Прытчы пра сляпога і храмога” парушыўшы закон душа і цела сурова караюцца за свой праступак. Мысліцель падкрэслівае, што кожны атрымае адзязку па справам сваім: “Чем же кто согрешит, тем же и муку примет” [1, с. 202]. Думка аб няўхільнасці пакарання спрыяла павышэнню адказнасці чалавека за свае ўчынкі, дапамагала развіваць волю, выпрацоўваць уменне супрацьстаяць шматлікім спакусам і пераадоўваць іх.

Самым эфектыўным сродкам маральнага выхавання лічылі аскетычны подзвіг. Кірыла Тураўскі ў “Аповесці аб беларызцы-чалавеку і аб манастве” цялесныя пакуты, пост, устрыманне называе “воінскай зброяй”, з дапамогай якой чалавек захоўвае сваю душэўную і цялесную чысціню [2, с. 204]. Пераканоўваючы людзей ў неабходнасці аскезы для маральнага развіцця, Кірыла адзначае, што “внутренние добродетели иноков сияют чудесами сильнее мирской власти, и поэтому мирские вельможи склоняют свои головы перед монахами, воздавая им достойную честь” [2, с. 208]. У сваіх творах тураўскі мысліцель шырока выкарыстоўвае алегарычныя вобразы, як, напрыклад, у “Прытчы аб чалавечай душы і целе”. Алегорыя ў дадзеным выпадку прызвана аказаць вялікае эмацыянальнае ўздзеянне на асобу, абудзіць ў ёй імкненне прыняць аскезу як сродак асабістага маральнага ўдасканалення.

Кірыла Тураўскі сам намагаўся паказаць прыклад аскетычнага жыцця. У прыватнасці, здзейснены ім подзвіг стоўпніцтва дэманстраваў міранам сэнс аскезы, яе карысць для ачышчэння душы. Лейтматывам многіх твораў беларускага асветніка з’яўляецца думка аб тым, што менавіта пакута, пост, чыстая малітва, праца, пакора – шляхі выпратавання, і яны павінны мець месца ў жыцці кожнага чалавека незалежна ад яго сацыяльнага становішча. Кірыла Тураўскі накіроўвае сваіх чытачоў да вельмі важнай думкі аб тым, што цяжкія ўмовы, ўстрыманне і пакаранне гэта школа жыцця, і добрае выхаванне без яе немагчыма.

У філасофска-педагагічнай спадчыне беларускага асветніка вялікай выхаваўчай сілай надзялялася міласціня.

Выхаваўчае значэнне міласціні традыцыйна падкрэсліваецца ў хрысціянскай этыке. Апостал Павел гаворыць: “При сем скажу: кто сеет скупо, тот скупо и пожнёт; а кто сеет щедро, тот щедро пожнет. Каждый уделяет по расположению сердца, не с огорчением и принуждением; ибо доброохотно дающего любит Бог ” [3, с. 307]. Старажытнаславянскае філасофска-педагагічная думка выцякала з зацвярджэння Іаана Златавуста аб тым, што чалавек, які не дае міласціні і не турбуецца аб бедных, не можа быць выпратаваны [3, с. 306]. У час аказання міласціні адбываецца працэс маральна-духоўнага ўзаемадзеяння – дабрадзей, на свае вочы сутыкнуўшыся з людскай галечай, палягчае яе, становячыся лепей, дабрэй; а маючы патрэбу бачыць таго, хто яму дапамог, ён моліцца за яго выпратаванне, разумеючы тым самым удзел у жыцці таго чалавека, які працягнуў руку дапамогі. У старажытнаславянскім грамадстве быў неабходным сіры і ўбогі, каб выхаваць уменне і навык любіць чалавека. З пункту гледжання А.С. Майхровіча, асобая ўвага да абездоленых – гэта ўвага да ўсіх людзей, да кожнага; гэта вера і надзея на іх развіццё і ўдасканаленне, залог іх узвышэння [4, с. 45].

Такім чынам у педагагічнай спадчыне Кірылы Тураўскага змяшчаецца шырокі спектр метадаў і сродкаў духоўна-маральнага ўдасканалення асобы, якія не губляюць сваёй актуальнасці і ў сучасным выхаваўчым працэсе.

Спіс выкарыстанай літаратуры

1. Кирилл Туровский. Притча о человеческой душе и теле // Златоструй. Древняя Русь X–XIII вв. – М.: Молодая гвардия, 1990. – С. 193–202.
2. Кирилл Туровский. Повесть о белоризце-человеке и о монашестве // Златоструй. Древняя Русь X–XIII вв. – М.: Молодая гвардия, 1990. – С. 202–208.
3. Иоанн Златоуст. О воспитании / Иоанн Златоуст. – М.: Паломник. – 903 с.
4. Майхрович, А. С. Становление нравственного сознания. Из истории духовной культуры Беларуси) / А. С. Майхрович. – Минск: Наука и техника, 1996. – 205 с.